

Severské sovice ve střední Evropě

Václav John

Odpočívající sovice sněžní, ostrov Vlieland, Nizozemsko, Foto: Václav John

Z třinácti evropských druhů sov hnízdí na území České republiky deset druhů (z toho dva nepravidelně). Ti, kdo chtějí vidět ve volné přírodě některý ze zbylých tří druhů, musejí obvykle počítat s delším výletem na sever, případně východ Evropy. To ale v letošní zimě

neplatilo, protože jedním z nejvýraznějších ornitologických fenoménů zimy 2013/2014 byla invaze a výskyt obou druhů „sovic“ v prostoru střední a západní Evropy – tedy sovice krahujové (*Surnia ulula*) i sovice sněžní (*Bubo scandiacus*).

Sovice krahujová

Český i anglický („Hawk Owl“) název odkazují na výrazné proužkování na bříše, které připomíná kresbu krahujce. Z našich druhů sov je sovici krahujové nejpodobnější sýc rousný, liší se ale výrazně menší velikostí (asi 25–30 cm oproti 40 cm sovice krahujové), lehce odlišnou obličejovou maskou a absencí zmíněného proužkování na bříše. Sovice krahujová je

typicky severský druh, jehož rozšíření zahrnuje velkou část severní Evropy, Sibíře a severní Ameriky. Evropská hnízdní populace není příliš velká (odhadováno 9 200–38 000 párů), z toho asi dvě třetiny připadají na území evropského Ruska. Protože její výskyt zasahuje daleko za severní polární kruh, kde musí čelit dlouhým polárním dnům, je zvyklá lovit kořist i za plného denního světla.

Sovice krahujová je sice stálý pták, v určitých letech se ale přesouvá kvůli nedostatku potravy i velmi daleko na jih. Během takové invaze je velký počet sov soustředěný na jihu Skandinávie a Finska, objevují se pravidelně i v Pobaltí a Dánsku, a jednotliví ptáci zaletují ještě dále na jih. Už na začátku zimy 2013/14 bylo zřejmé, že dochází k velmi výrazné invazi. Počet zjištěných sovic v Estonsku byl nejvyšší

za celé sledované období, 1 sovice byla zjištěna v Polsku, 5 různých ptáků v Německu a 1 sovica dokonce v Nizozemsku (historicky 4. pozorování v této zemi). Je třeba si uvědomit, že zimující sovice využívají lokality bohaté na hlodavce, rozlohou ale velmi malé, a na takových lokalitách zůstávají často po celou zimu. Zachycena tak bude vždy jen část zimující populace.

Ze zimujících sovíc krahujových byly asi největším počtem lidí pozorovány sovice v německém Sasku, nedaleko českých hranic (Stollberg), a v Nizozemsku (Zwolle). V obou případech byla patrná velmi malá úniková vzdálenost sovy, která u laiků vždy vyvolává podezření, že jde o uprchlého ptáka. Právě její „krotkost“ je důvodem, proč je tento druh tolik oblíben i mezi americkými pozorovateli ptáků (birdwatchery). Není skutečně obvyklé, když ze vzdálenosti 10–15 metrů pozorujete sovu lovící hraboše, aby krátce potom dosedla na vrchol stromu a před spoustou nadšených pozorovatelů začala ulovenou kořist konzumovat, a to za plného denního světla a jasného počasí. Je skutečně jen málo druhů ptáků, kteří jsou schopni se tak snadno vyrovnat s přítomností člověka, že to na jejich chování a stavu nebyvá znát – vždyť obě sovy prosperovaly na lokalitě zimního stanoviště mnoho týdnů, a to bez nejmenších problémů.

Invaze se podepsala i na neobvyklém výskytu této sovy v České republice. Jedna sovica krahujová byla zjištěna ve středních Čechách, blízko Poděbrad. Po téměř dvou měsících přítomnosti na lokalitě bohužel zahynula při střetu s autem, který se shodou okolností podařilo nafilmovat. Druhá sovica se pak objevila v CHKO Žďárské vrchy. Od roku 1990 jde teprve o druhé a třetí pozorování sovice krahujové v České republice. V únoru 2014 jsme v rámci Moravského ornitologického spolku oslovili širší veřejnost s žádostí o zprávy týkající se případného pozorování sovice, a to na základě faktu, že místní obyvatelé si výskytu sovice krahujové všimli vždy dříve, než ornitologové. Ozvalo se větší množství lidí, žádná z informací ale nevedla k objevení další zimující sovice, ve většině případů šlo o chybná určení; nicméně část pozorování zůstává nedořešena a v jednom případě (lednové pozorování myslivcem v okrese Plzeň-jih) je velmi reálná možnost, že šlo skutečně o sovici krahujovou.

Sovice sněžní

Jakkoliv sovica krahujová není v Evropě příliš početná, tak sovica sněžní je v rámci Evropy extrémně vzácný hnízdič – udáváno je sice 1 400–5 500 párů, nicméně tato populace je soustředěná téměř výhradně v Grónsku a evropském Rusku. Jinak v Evropě hnízdí jen několik párů na Islandu, v Norsku, Švédsku a Finsku, a to ještě ne každý rok (0–30 párů). Přes stejný český rodový název nejsou oba druhy sov příbuzné; sovica sněžní se dnes řadí vedle výra velkého do rodu *Bubo*, přičemž velikostí za tímto největším druhem sovy příliš nezaostává. Obývá i naprosto odlišný biotop – zatímco sovica krahujová hnízdí v tajze, kde využívá dutiny ve stromech pro hnízdění, sovica sněžní je obyvatel rozsáhlých bezlesých ploch severské tundry a polárních oblastí.

I u sovice sněžní dochází k příležitostným migracím. V severní Americe hnízdí sovica sněžní na dalekém severu Kanady a v některých zimách migrují daleko na jih. V nedávné době došlo hned ke dvěma obrovským migracím – v zimě 2011/12 se tisíce sov pohybovaly po území Spojených států, kam normálně zaletují jen výjimečně, a tato migrace byla překonána ještě výraznější vlnou v zimě 2013/14, kdy byly sovice pozorovány dokonce až na Floridě. Současně se objevilo i několik pozorování v Evropě – v Dánsku (1 ex.), Belgii (1 ex.), Francii (až 4 ex.) a Nizozemsku (4 ex.).

Zdáleka nejdéle se zdržovala sovica na holandském ostrově Vlieland. Před člověkem má tento druh sovy přece jen větší respekt, přesto bylo možné pozorovat bez problémů tuto sovu ze vzdálenosti asi 20 metrů; dlouhodobá přítomnost prakticky stále na stejném místě ukazovala, že jí nijak nevadí každodenní návštěvy holandských a zahraničních birdwatcherů. Sovice vysedávala na nízkých vyvýšeninách (vrcholky písečných přesypů), odkud měla dobrý přehled o okolním terénu a mohla vyhlížet hlodavce. To je chování, které je pro ni typické při lovu v tundře, kde kořist loví prudkým výpadem ze země. Písečné duny Vlielandu porostlé řídkou vegetací jsou stanoviště podobné bezlesé arktické tundře, kde se sovica sněžní cítí jako doma.

Zajímavý je způsob, jakým se sovica sněžní do Evropy příležitostně dostává. Už ze začátku

20. století existují záznamy o sovících, které vyčerpané přistály na palubě lodi plující přes Atlantický oceán. Při větších migracích se stává, že se táhnoucí sovica dostanou daleko na otevřené moře a některé z nich se zcela vyčerpané zachrání přistáním na nákladní lodi. Obvykle jde o mladé ptáky v prvním roce života. Výskyt sovíc v Nizozemsku má téměř jistě přímou souvislost s událostí, ke které došlo v prosinci 2013. Na palubu nákladní lodi plující jižně od kanadského Newfoundlandu přistálo 9 vyčerpaných sovíc sněžních, z nichž čtyři zůstaly na palubě živé až do doby, kdy se loď přiblížila k evropské pevnině. Sovice pak postupně opouštěly loď, poslední dva ptáci právě v Holandsku. Nejde přitom o jediný případ – v prosinci 2013 byla vyfocena sovica, která přistála na palubě kontejnerové lodi směřující do belgických Antverp, kterou pak opustila u belgických břehů. O něco později byl pravděpodobně stejný pták pozorován v Belgii. V roce 2001 se sovica dostala na nákladní lodi přes Atlantik do belgického Gentu; podle prohlášení kapitána lodi přistálo na palubě dokonce 50 (!) sovíc sněžních, z nichž většina ale opustila loď ještě blízko kanadských břehů. Chov sovíc sněžních v zoo v Rotterdamu byl v roce 1964 založen právě na sovících, které takto přivezl do Nizozemska trajekt. Případy, kdy sovy pouze přistanou na palubě, jsou samozřejmě mnohem častější, jak dokládají četné záznamy z let invazí.

Autor pracuje v AOPK ČR

Sovice krahujová, Stollberg, Německo.
Foto: Václav John